

Åsleik Engmark og Nadya Khamitskaya danser rumba til «If You Leave Me Now» av Chicago, under semifinalen i *Skal vi danse*.

FOTO: KYRRE LIEN, SCANPIX

Dansefinale for Aylar og Åsleik

■ Stig Henrik Hoff og Alexandra Kakurina måtte forlate *Skal vi danse* lørdag kveld. Dermed blir det finale for Aylar Lie og Åsleik Engmark og deres partnere. Parene er, ikke overraskende, svært fornøyde med å være igjen til siste slutt.

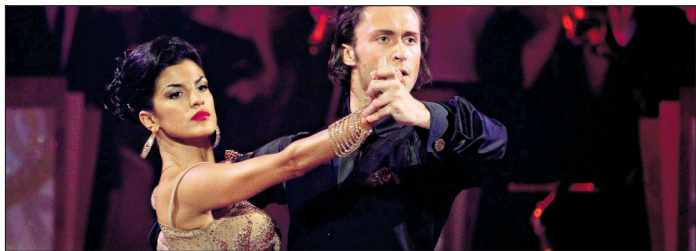
Åsleik Engmark og Nadya Khamitskaya var to poeng unna full pott med 38 poeng. Og som vanlig var dommer Chris-

ter Tornell raus med metaforene:

– Hver for seg er dere synkronne, og dere jobber godt sammen. For meg er dere to sommerfugler som møtes en novemberkveld, sa han ifølge TV 2s nettsider.

Om konkurrentene Aylar Lie og Egor Filipenko sa Tornell:

– Wow! Dette var fett, lekkert og fantastisk å se på! (NTB)

Aylar Lie og Egor Filipenko til «Hips Don't Lie». FOTO: KYRRE LIEN, SCANPIX

Forbrytelse, straff og samfunn

■ Om dette høres spennende ut, kan du ta turen til årets Stiklestadseminar ved Stiklestad Nasjonale kultursenter. Tittelen for årets seminar er nemlig *Forbrytelse, straff og samfunn* og vil se på hvordan synet på forbrytelse og straff har utviklet seg og endret seg fra vikingetid til vår egen tid. Foredragsholderne er blant annet Anne Irene Riisøy (UiO), Merete Røskoft (HiB), Mathias Valstad (NTNU) og Nils Rune Langeland (UiS).

Alle samfunn ser på bestemte handlinger som forbrytelser og innfører straff for å forhindre at det skjer. Forbrytelser og straff er svært ulikt fra samfunn til samfunn, også i et historisk perspektiv. Seminaret vil blant annet forsøke å sette det hele i sammenheng.

Mer kultur

på side 18 og 19

Farlig skraping

Det er mindre enn fem uker til jul, og det kan bli vinter i år også. Røyken og Hurum avis orienterte i begynnelsen av måneden sine lesere om noe som de antagelig ikke visste fra før: Det kan være farlig å skrape is av bilrutene: «Isskraping minker bilkrasj» lød den fornuftige, om enn ikke helt finpussede overskriften, men så gikk avisen overende på den språklige glattisen:

«Bare det å skrape vekk isen på bilrutene kan føre til at du som sjåfør kan forårsake en mindre bilkrasj. Skrap bilen din fri for is på alle vinduer, slik at du får bedre sikt til alle kanter, og ser hva som skjer ved veien.

Det kan du også spare mange tusen kroner på. Slurving eller for dårlig arbeid med skraping kan faktisk føre til at du kan få bot

Språket vårt

PER EGIL HEGGE

og i verste fall miste førerkortet.»

Nå ser vi jo at avisen tok seg pent inn på slutten, så det er bare den første setningen som sender kjøredoneringen og avsnittet rett i grøften. Men det ligner sterkt på å komme skjevt ut fra hoppkanten: Det er ofte vanskelig å ta seg inn igjen.

For krasj skriver Aftenposten originalt nok kræsje – en levning fra André Bjerkes ikke helt patente riksmålsordliste fra 1962.

per.egil.hegge@aftenposten.no

Ser ikke utsikten

Etter 5000 år tar norsk natur revansje

Tenk deg at fjellhytta er omgitt av grantrær. Høyfjellshotellet ligger i krattskog. Og fra utsiktspunktet ser du bare treetopper. Velkommen til fremtiden.

ULF ANDENÆS

Med dagens utvikling vil 15 til 18 prosent av Norges flateinnhold i løpet av noen tiår gro til med skog, sier forskeren Anders Bryn, vegetasjonsøkolog og forsker ved Norsk institutt for skog og landskap på Ås.

Det er ikke minst dårlig nytt for eierne av 220 000 hytter. Og turistnæringen.

Ryddet vei. Det norske landskap og vår frie natur er langt mer påvirket av menneskers virksomhet enn mange er klar over.

I tillegg til landets tre prosent dyrket mark anslås det at minst 15 % av Norges overflate har vært formet av menneskers arbeid gjennom de siste 5 6000 år: Av husdyr som beitet, av lyngbrenning langs kysten, av slått i utmarka, av folk som hugde trær fordi de trengte ved til all oppvarming og matlaging, av nydyrking og av annen nærings-

Kulturlandskap i endring

Ved hjelp av fotografier «før og nå» fra Institutt for skog og landskap vises endringene som skjer i det norske landskapet og særskilt jordbrukslandskapet. Lagt ut på www.tilbakeblikk.no og i boken *Tilbakeblikk – norske landskap i endring*, av Oskar Puschmann, Wenche Dramstad og Ragnhild Hoel, Tun forlag. Informasjon på www.skogoglandskap.no

Forsknings samarbeidet Cultour: *Reiseliv og kulturlandskap, kjennetegn, forvaltning og opplevelser (Cultural Landscapes of Tourism and Hospitality)*. Forsknings- og prosjektpartnere er Institutt for skog og landskap, Senter for bygdeforskning, Transportøkonomisk institutt, Macaulay-instituttet i Skottland, Det sveitsiske føderale institutt for skog, snø og landskapsforskning, NHO Reiseliv, Norges Bondelag, Riksantikvaren, Skogeierforbundet og Innovasjon Norge.

Aftenposten fakta

virksomhet, fra saltkoking til kullmiler, bergverk og tømmereksport.

Ikke minst fjernet de skogen, påpeker Anders Bryn.

Naturens revansje. Dette kulturlandskapet tas nå tilbake av naturen. Og endret klima øker tempoet.

Hvor gror det igjen? Hvilke kulturminner rammes, og hvilke turistområder? Hvor mye bryr turistene seg om det? Slike spørsmål skal forskerne prøve å finne svar på.

Mange i reiselivsnæringen uroer seg. Naturen alene gir ikke så stor omsetning, sa Hilde Charlotte Solheim i Hovedorganisasjonen for Handel og tjenester (HSH) da hun nylig ledet Breidablikkseminaret om norsk kulturarv som reisemål.

Det er kulturlandskapet og den lokale kulturen som må bidra til at de som kommer hit opplever noe mer.

Forskerne på Ås har spurt: Går det an å måle i hvilken grad et gjengrodd landskap blir mindre tiltalende – for turistene, for hyttefolket og for innbyggerne på stedet?

–Hva vi kan påvise, er hvordan landskapets attraksjon minker når det blir mindre tilgjengelig, mindre fremkommelig, mindre utsikt, mindre variert – i sum mindre opplevelse, konstaterer Bryn.

De fleste jordbruksområder har de siste 100 årene endret seg gradvis. En utstrakt og ekstensiv arealbruk er avløst av konsentrert innsats på få og mer produktive eng- og åkerarealer. Bildene fra Valle viser dette. På bildet fra 1992 (t.v.) er gammel eng- og åkermark med bl.a. rydningsrøysler, steingjerde og løe er blitt lagt ut til beite. Små grantrær viser ellers at tilgroing av området er i startfasen. Bildet fra 2002 viser hvor raskt dette kan skje og hvordan utsynet reduseres.

FOTO: OSKAR PUSCHMANN

for bare trær

Kulturlandskap gror mer og mer til år for år

–Vi erfarer at i tett skog øker attraksjonen når vi kommer til et vann, en setervoll eller andre lysninger. Vekslingen mellom elementer i landskapet taler til oss.

Lukker seg. Landskapets viktigste attraksjon er utsynet. Attraksjonen er ikke den samme når bjørkekratt eller tette granlegger lukker seg om oss.

Det åpne fjellterrenget vil bli trengt tilbake, ikke minst i deler av det landskapet som mange er særlig glad i: Nær tregrensen, ofte med seterdrift fra gamle dager. Hvor mange fjellhytter vil bli skogshytter og hvor mange fjellhoteller vil bli skogshoteller?

Like utsatt er kysten, der de åpne lyngheiene ut mot havet gror igjen. Innover i fjordene er det samme historien. Ofte viser gamle bilder hvor store endringene har vært. Tidligere utsiktsveier mister sin utsikt.

Noe av det kjedeligste som finnes er å reise gjennom et landskap og *nesten* se hva som er der, sier Bryn.

Bonden gjør jobben. Bøndene produserer det kulturlandskapet som reiselivet lever av, påpeker forskerne. Landbruket bidrar ikke bare til bøndenes egen økonomi, men også til samfunnets fellesgoder, gjennom å opprettholde landskapet og gi grunnlag for bosetting. Når de

norske fjordene nylig ble kåret til «verdens flotteste reisemål», var det vekselspillet mellom storslått natur og årtusengamle bygder og grender som gjorde utslaget.

Tilgroingen virker ikke minst inn på Norges ca. 220 000 fritidseiendommer, sier Anders Bryn. Mange av eierne erfarer alt nå at skogen og krattet rykker inn på dem.

Noen steder settes i gang rydding som mottiltak, men det blir nesten uoverkommelig og svært

dyrt hvis det skal monne. Noen håper på at nedhugging til bi-odrivstoff skal bidra til å holde det åpent.

Den sveitsiske måten. En annet brattlendt nasjon med utfordringer som ligner, er Sveits. Der har de gått langt i å innrette støtten til bøndene etter behovene for landets livsviktige turistnæring. Sveitserne er klar over at turistene trives i et Heidalandskap med beitende krøtter, og støtten til jordbruket blir der-

Når den siste bonden gir seg

– Samspillet mellom natur og kulturlandskap kan mange steder bli umulig å opprettholde i dagens form.

Det sier Oskar Puschmann, seniorrådgiver ved Norsk institutt for skog og landskap.

– Når den siste bonde på stedet gir seg, fører gjengroingen til at grenda eller bygda gir et inntrykk av vanskjøtsel og forfall – i seg selv en spore til fraflytting. I en rekke utkantkommuner nordpå finnes ikke lenger et eneste gårdsbruk i drift. En slik utvikling er også på vei sørover, mot deler av Vestlandet og Agder.

– Det norske landskapet som verdenskjent turistattraksjon fikk sin gullalder fra ca. 1880 frem til 1. verdenskrig, sier Puschmann.

Han er kjent for sin omfattende landskapsfotografering, der han ikke minst har brukt tid på å ta bilder på nytt fra samme utsiktspunkter som gullalderens berømte fotografer.

Hva som tiltrakk datidens turister, var et land med billedskjønn natur og et tilsynelatende romantisk folkeliv, der bøndene frem til forrige århundreskifte kunne sees i arbeid på jordet iført sine lokale hverdagsbunader.

– I et land som den gang var nesten uten industri ble turist-

for omhyggelig målt etter landskapsverdi og biologisk mangfold.

Dette kan utløse en svært så krevende forvaltning, mener Bryn. Særlig har sveitserne rettet støtten mot utmarksbeite og seterdrift.

I Norge har tallet på setre stupt, fra bortimot 90 000 da det var på sitt høyeste på 1800-tallet, til de ca. 1250 setre som fortsatt er i drift dag. I Sveits er over 8000 setre fortsatt i drift.

trafikken mange steder en hovednæring utenom jordbruk og fiske. De store trehoteller ble bygget. Landets ledende menn deltok ivrig i Den Norske Turistforening. Der storindustrien senere kom i gang, ble turistnæringen trengt tilbake. Det så man på steder som Odda, før industriutbyggingen lovprist som et av de aller vakreste og flotteste av reisemålene på Vestlandet, forteller Puschmann.

– Landskapsendringene har ofte gått sammen med en forflating av byggeskikken. Hva vi prøver å bidra til med våre bilder av landskaper «før og nå», er å bidra til en bevisstgjøring om at landskap er viktig, sier Puschmann.

- Det er mat vi trenger

CATHRINE HELLESØY

I Norsk Bondelag er man mer opptatt av å stimulere matproduksjonen enn å innføre sveitsiske løsninger med tilskudd til bønder som holder utmarka ryddig og kulturlandskapet åpent.

– Å si at «du får penger hvis du gidder å slå gresset», blir for passivt for oss, sier informasjonssjefen i Bondelaget, Kjetil Randem.

– Vi ønsker heller at opprydding av inn- og utmark skal være et naturlig resultat av matvareproduksjon og beiting. Det er mat vi trenger i fremtiden. Det blir flere mennesker i Norge og flere mennesker i verden, og da er det viktig at vi tar vår del av produksjonsansvaret, sier Randem. Han vedgår at enkelte områder i landet trenger ekstra støtte også for å opprettholde kulturlandskapet.

Landskapet lokker. – Ja, Hardanger er et eksempel. Der er det svært mange turister, og det er landskapet de kommer for å se. Men slike områder får allerede støtte lokalt, gjennom fylkesmannen.

Randem er for øvrig for å la sauene gjøre deler av jobben.

– Ja, vi vil ha mer beiting. Det gir oss både lammekjøtt i verdensklasse og et vedlikeholdt landskap.

cathrine.hellesoy@aftenposten.no